

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Павлишинець К. Ю.

вчитель фізичної культури

Ужгородська спеціалізована школа I–III ступенів № 5

з поглибленим вивченням іноземних мов

Ужгородської міської ради Закарпатської області

наб. Київська, 16, Ужгород, Україна

orcid.org/0000-0003-0973-9605

pavlishinkateryna@gmail.com

Ключові слова: педагогічна освіта, фізична культура, адаптація до професійної діяльності, педагогічні умови, професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури.

У статті розглянуто проблему модернізації вищої педагогічної освіти в контексті професійної підготовки та адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики. Проаналізовано теоретичні та методичні засади адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності та розглянуто специфіку процесу підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. З'ясовано, що нині актуальними є завдання, спрямовані на вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, успішне виховання компетентних та конкурентоспроможних кадрів відповідних рівнів і стандартів вищої освіти, затребуваних на ринку праці, здатних адаптуватися до професійної діяльності, орієнтованих на впровадження інноваційних та цифрових технологій, постійний саморозвиток та самовдосконалення, творчий пошук та навчання впродовж життя. У статті охарактеризовано дефініцію поняття «педагогічні умови». Розглянуто освітній процес майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти та з'ясовано, що таке становлення потребує відповідного професійного освітнього процесу зі сприятливими умовами адаптації до професійної педагогічної діяльності та практичними навичками професійної майстерності. Уточнено, що у процесі підготовки майбутніх фахівців галузі освіти до професійної діяльності важливу роль відіграють педагогічні умови, що сприятимуть успішній адаптації до професійної діяльності, особливо під час педагогічної практики. Обґрунтовано та визначено педагогічні умови адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики. Подальшого напрацювання потребує розроблення структурно-функціональної моделі адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF ADAPTATION OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE TO PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF PEDAGOGICAL PRACTICE

Pavlyshynets K. Yu.

Physical Education Teacher

*Uzhhorod Specialized School I–III degrees № 5 with In-depth Learning Foreign Languages
of Uzhhorod City Council of Zakarpattia Region*

Kyivska Qy, 16, Uzhhorod, Ukraine

orcid.org/0000-0003-0973-9605

pavlishinkateryna@gmail.com

Key words: *pedagogical education, physical culture, adaptation to professional activity, pedagogical conditions, professional training of future teachers of physical culture.*

The article considers the problem of modernization of higher pedagogical education in the context of professional training and adaptation of future physical education teachers to professional activity in the process of pedagogical practice. Theoretical and methodical bases of adaptation of future teachers of physical culture to professional activity are analyzed and the specifics of process of preparation of future teachers for professional activity are considered. It was found that improving the professional training of future physical education teachers for the successful education of competent and competitive staff, relevant levels and standards of higher education in demand in the labor market, able to adapt to professional activities focused on innovation and digital technologies, continuous self-development and self-improvement, creative search and lifelong learning is determined by pedagogical conditions. The article describes the definition of "pedagogical conditions". The educational process of future physical education teachers in higher education institutions is considered and it is found that such formation requires an appropriate professional educational process with favorable conditions for adaptation to professional pedagogical activities and practical skills of professional skills. It is specified that during the preparation of future specialists in the field of education for professional activity an important role is played by pedagogical conditions that will contribute to the successful adaptation to professional activity, especially in the process of pedagogical practice. The pedagogical conditions of adaptation of future physical education teachers to professional activity in the process of pedagogical practice are substantiated and determined. Further development is needed to develop a structural and functional model of adaptation of future physical education teachers to professional activities in the process of pedagogical practice.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інформатизації суспільства реалізація освітньої парадигми орієнтована на підготовку та успішне виховання компетентних та конкурентоспроможних кадрів, відповідних рівнів і стандартів вищої освіти, затребуваних на ринку праці, здатних адаптуватися до професійної діяльності, орієнтованих на впровадження інноваційних та цифрових технологій, постійний саморозвиток та самовдосконалення, творчий пошук та навчання впродовж життя. Це знаходить висвітлення у наукових дослідженнях щодо пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема вчителів фізичної культури. Аналіз

наукових досліджень свідчить про те, що нині проблематика адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики потребує додаткового дослідження відповідно до цільових настанов професійної підготовки, проблем освітньої практики.

Аналіз досліджень. Концептуальні засади та специфіка процесу формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності відображені у працях Е. Белозерцева, В. Беспалько, О. Бондаревської, Ю. Брановського, А. Петровського, В. Сагатовського та ін. Теоретичні основи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури досліджувати такі науковці, як В. Абрамов,

Л. Волошко, О. Демінський, Т. Круцевич, В. Кульчицький, О. Онопрієнко, Л. Сущенко, Б. Шиян, Ю. Шкрєбтій та ін. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури досліджують Г. Акушев, Г. Драндров, Р. Карпюк, В. Наумчук, В. Філанковський та ін. Проблеми професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищій освіті досліджували М. Віленський, М. Воробійов, Ю. Драгнєв, Л. Матвєєв, О. Тимошенко, О. Шабаліна, Б. Шиян та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та визначити педагогічні умови адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про вищу освіту» акцентовано на важливості підготовки конкурентоспроможного фахівця для високотехнологічного й інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих спеціалістах [6].

У працях, присвячених проблемі адаптації майбутніх учителів до професійної діяльності у закладах вищої освіти, учені відзначають складність і тривалість процесу адаптації студентів і найчастіше вказують на труднощі:

1) у сфері навчальної діяльності: брак часу, труднощі у засвоєнні педагогічних, психологічних і методичних знань;

2) соціально-психологічного аспекту адаптації студентів: складні стосунки з однокурсниками, конфлікти, відсутність стабільності у міжособистісних стосунках;

3) професійного аспекту адаптації студентів: труднощі та суперечності становлення професійної самосвідомості, у практичному застосуванні знань тощо [4; 2, с. 30–32].

Становлення майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти потребує відповідного професійного освітнього процесу зі сприятливими умовами адаптації до професійної педагогічної діяльності та практичними навичками професійної майстерності. Під час підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності важливу роль відіграють педагогічні умови, що сприятимуть успішній адаптації до професійної діяльності, особливо в процесі педагогічної практики.

Педагогічні умови визначаються як «обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей» [7, с. 243]. На думку В. Андрєєва, педагогічні умови є результатом «цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (приймів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей» [1, с. 124].

У контексті нашого дослідження педагогічні умови – це система педагогічних впливів, засобів, чинників, обставин, які в комплексі взаємодій сприяють ефективній адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

На думку М. Віленського, С. Єремєєва, Ю. Зайцева, В. Ільнич, під час виявлення педагогічних умов необхідно, по-перше, чітко визначити кінцеву мету і прогнозований результат, по-друге, урахувати той факт, що на певних етапах педагогічного процесу умови можуть виступати як результат, досягнутий у процесі їх реалізації, і, по-третє, розуміти, що будь-який педагогічний процес може успішно функціонувати тільки за наявності певного комплексу необхідних і достатніх результатів [3, с. 124].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, науково-методичної літератури з проблеми дослідження, особливостей адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності різні підходи науковців до виділення педагогічних умов нами були визначені такі педагогічні умови адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики:

– підвищення інтересу майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики;

– упровадження поетапної адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики;

– використання інноваційних методів для адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики;

– організація самостійної роботи майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу.

Запропоновані педагогічні умови спрямовані на: удосконалення навчально-розвивальної та виховної функцій професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; взаємозв'язок змісту, форм, методів, засобів, технологій підготовки в закладі вищої освіти з підготовленістю до професійної діяльності та адаптацією до такої діяльності у процесі педагогічної практики; розвиток професійної спрямованості та комплекс необхідних фахових компетентностей для успішного проведення педагогічної практики зі сформованістю адаптації до професійної діяльності.

Перша педагогічна умова – підвищення інтересу майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики.

Ю. Железняк, В. Кашкаров, І. Крацкевич зазначають, що успішність роботи майбутніх учителів фізичної культури залежить від рівня професіоналізму, який, на їхню думку, визнача-

ється тим, які мотиви їх спонукають, який сенс має в їхньому житті конкретна професійна діяльність, яку мету ставлять, а також які технології, засоби вони використовують для досягнення цієї мети. Автори зауважують, що навчання у закладі вищої освіти забезпечує визначений рівень професійної готовності майбутніх учителів, а чим вищий цей рівень, тим більше шансів, що відбудеться становлення професіоналізму та адаптація до професійної діяльності [5, с. 85].

Підвищенню інтересу майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики сприяють: мотиваційно-ціннісне ставлення до професійно-педагогічної діяльності, бажання здобуття сукупності професійно важливих якостей для оволодіння професією, цілеспрямоване прагнення майбутніх учителів до навчання та педагогічної діяльності, створення позитивного психологічного зацікавлення майбутніх учителів фізичної культури щодо розвитку педагогічних здібностей, інтересу до освоєння педагогічного досвіду, поглиблення взаємозв'язку із загальнонауковою діяльністю та адаптацією набутих знань і вмінь у процесі педагогічної практики.

Друга педагогічна умова – упровадження поетапної адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики.

Основою професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є поетапна адаптація до професійної діяльності у процесі педагогічної практики, спрямована на: здобуття сукупності професійно важливих якостей та педагогічних умінь; реалізацію здобутих знань, умінь і навичок у практичній діяльності з метою одержання первинного досвіду роботи за фахом; розроблення й упровадження навичок адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики; розвиток здатності здобувати педагогічний досвід у власну професійну скарбничку; виховання у майбутніх учителів фізичної культури професійно важливих якостей, установок, ціннісних орієнтацій, спрямованих на практичне здобуття педагогічних компетенцій у закладі освіти у процесі педагогічної практики.

Третя педагогічна умова – використання інноваційних методів для адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики.

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури має забезпечувати високий професіоналізм, який ґрунтується на активному використанні інноваційних методів для адаптації майбутніх учителів фізичної культури та дає змогу досягти необхідної професійної майстерності у процесі педагогічної практики. Викори-

стання інноваційних методів спрямоване на: розвиток педагогічної майстерності, вмінь творчо діяти відповідно до освітніх завдань; комплексну системно-цільову адаптацію до професійної діяльності; оволодіння ефективними механізмами організації освітнього процесу для підвищення самореалізації особистості у процесі педагогічної практики та здатності до творчого мислення; вдосконалення педагогічного досвіду та практичних навичок одержання первинного педагогічного досвіду набуттям фахових компетентностей.

На думку Т. Туркот, інноваційними методами є групова робота студентів, групові тренінги, «мозкова атака», дидактичні ігри, кейс-метод, мікрівкладання, методи «Ток-шоу», «Коло ідей», «Акваріум» [10, с. 310].

Третя педагогічна умова охоплює комплекс інноваційних методів (мозкова атака, рольова гра, проби і помилки, творчий діалог, інтерв'ю, групова дискусія, диспут, дидактичні ігри, моделювання виробничих ситуацій, конкретних ситуацій, контрольні запитання, практичний експеримент, круглий стіл, ділова гра, імітаційна гра, кейси, проектування тощо), які поділяють на розвивальні, інтерактивні, імітаційно-ігрові, тренінгові, ситуаційно-рольові, проблемно-пошукові, організаційно-діяльнісні, ділові ігри тощо.

Четверта педагогічна умова – організація самостійної роботи майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу.

Самостійна робота майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу включає: спрямованість внутрішнього прагнення на досягнення успіху в професійній діяльності, самовдосконалення професійних компетентностей, самореалізацію творчого потенціалу та планування діяльності на досягнення результатів, самоорганізацію професійного та особистісного розвитку; самоактуалізацію особистості та формування практичних професійних навичок на засадах компетентнісного підходу, саморегуляцію результатів власної освітньої діяльності та ціннісних орієнтацій, спрямованих на адаптацію до професійної діяльності, самоуправління накопичуваним досвідом, до самоосвіти та фахової мобільності.

Організація самостійної роботи майбутніх учителів фізичної культури на засадах компетентнісного підходу ґрунтується на: врахуванні особливостей процесу сприймання, здобуття знань, умінь і навичок; усвідомленні внутрішньої мотивації на формування ціннісних компетентностей педагогічної діяльності; побудові індивідуальної освітньої траєкторії; активізації пізнавальної діяльності для вдосконалення рівня підготовленості до майбутньої професійної діяльності; неперервній реалізації та розкритті професійно значущих якостей творчої особистості.

Становлення, формування та професійний розвиток особистості майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики характеризується:

- методологічною стратегією, яка визначає цільову спрямованість організації освітньої діяльності під час проходження педагогічної практики;
- забезпеченням прояву власної активності в освітньому процесі;
- включенням у послідовну адаптацію та надбання професійно значущих компетенцій;
- активністю професійної мотивації, залученням до креативного вирішення педагогічних ситуацій, розв'язання практикоорієнтованих завдань;
- особистісною здатністю до адаптації та становлення майбутнього вчителя фізичної культури як творчої особистості.

Професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури необхідно спрямувати на розвиток фахівців із високим рівнем професіоналізму, фахової компетентності та сформованим рівнем адаптації до професійної діяльності з урахуванням педагогічних умов адаптації майбутніх

учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики.

Висновки. На основі одержаних результатів дослідження робимо висновок, що визначені педагогічні умови адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики спрямовані на: удосконалення навчально-пізнавальної діяльності в закладі вищої освіти; активізацію навчально-розвивальної та виховної функцій професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; посилення рефлексивного та практичного складників підготовки до професійно-педагогічної діяльності шляхом урахування потенціалу педагогічної практики; якісну підготовку конкурентоспроможного й компетентного педагога, котрий відповідає вимогам сьогодення.

Слід зазначити, що дана стаття не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, перспективу подальших наукових розвідок убачаємо у розробленні методики впровадження педагогічних умов адаптації майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у процесі педагогічної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В.И. Педагогика: учебный курс для творческого саморазвития ; 2-е изд. Казань : Центр инновационных технологий, 2006. 608 с.
2. Брудный В.И. Профессиональная и социально-психологическая адаптация студентов и молодых специалистов: обзорная информация / НИИ проблем высшей школы. Отдел научной информации. Москва, 1976. 44 с.
3. Физическая культура студента : учебник / М.Я. Виленский и др. ; под ред. В.И. Ильинича. Москва : Гардарики, 2000. 385 с.
4. Галус О.М. Професійна адаптація студентів в умовах ступеневого педагогічного ВНЗ : монографія. Хмельницький : ХГПА, 2007. 473 с.
5. Железняк Ю.Д., Кашкаров В.А., Кравцевич П.П. Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование : учебное пособие / под ред. Ю.Д. Железняка. Москва : Академия, 2002. 384 с.
6. Про вищу освіту : Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/how/1556-18>.
7. Словник-довідник з професійної педагогіки / авт.-упоряд. А.В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.
8. Antonovsky A. The salutogenic model as a theory to guide health promotion. *Health promotion international*. 1996. Vol. 11. № 1. P. 11–18.
9. Birch D.A., Chaney M., Wallen E. Developing School Health Education Advocacy Skills Through College Personal Health Courses. *Health Education Teaching Techniques Journal*. 2011. Vol. 1. P. 70–86.
10. Buultjens M., Robinson P. Enhancing aspects of the higher education student experience. *Journal of Higher Education Policy and Management*. 2011. Vol. 33(4). P. 337–346.

REFERENCES

1. Andreev, V.I. (2006). Pedagogy: a training course for creative self-development. [2nd ed. Kazan: Center for Innovative Technologies], 2006. 608 s. [in Russian].
2. Brudny, V.I. (1976). Professional and socio-psychological adaptation of students and young professionals: Overview. [Research Institute of Higher School Problems. Scientific Information Department]. Moskva. 1976. 44 s. [in Russian].
3. Vilensky, M. Ya., Zaitsev, A. I., Ilyinich, V. I., etc. Physical culture of the student: textbook [ed. VI Ilyinich]. Moscow : Gardariki, 2000. 385 s. [in Russian].
4. Galus, O.M. (2007). Professional adaptation of students in the conditions of degree pedagogical high school [Monograph]. Khmelnytsky : KhGPA, 2007. 473 s. [in Ukrainian].

5. Zheleznyak, Yu.D., Kashkarov, V.A., Kravtsevich, P.P. Pedagogical physical culture and sports improvement. [textbook. manual for students. higher ped. textbook institutions /ed. Yu.D. Zheleznyak]. Moskva : Publishing Center «Academy», 2002. 384 s. [in Russian].
6. On higher education: Law of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Dictionary-reference book on professional pedagogy. [avt.-uporyad. A. V. Semenova]. Odessa : Palmyra, 2006. 272 s. [in Ukrainian].
8. Antonovsky, A. (1996). The salutogenic model as a theory to guide health promotion. [Health promotion international]. Vol. 11. № 1. P. 11–18. [in English].
9. Birch, D.A., Chaney, M., Wallen, E. (2011). Developing School Health Education Advocacy Skills Through College Personal Health Courses. [Health Education Teaching Techniques Journal]. Vol. 1. P. 70–86. [in English].
10. Buultjens, M., Robinson, P. (2011). Enhancing aspects of the higher education student experience. [Journal of Higher Education Policy and Management]. Vol. 33(4). P. 337–346. [in English].